

доцент Житомирського військового інституту імені С.П.Корольова

Реміснича освіта як педагогічний феномен у вітчизняній історії педагогіки

Важливою часткою історичного минулого української держави є становлення і розвиток освіти на території України в період другої половини XIX – початку XX століття. Однак, якщо питання освіти загалом досить детально досліджені з історичної точки зору, то питання деяких її складових не знайшли такого широкого вивчення, яке відповідало б їх адекватній історичній оцінці. Однією з таких складових є історія розвитку ремісничої освіти в Україні в визначений період.

Загалом, реміснича освіта як феномен освіти в цілому і об'єкт наукового пізнання знайшла своє відображення в науково-педагогічних надбаннях (Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, С. Русова, К. Ушинський, І.Степанишина, М. Константинов, В. Струминський, О. Любар, В. Ковалинський Н. Кузьмін) та історичних документах, однак, в порівнянні з іншими видами освіти, відносно пізно виявила своє місце у наукових педагогічних теоріях. На це вплинули соціально-економічна ситуація, зумовлена відсутністю замовлення на кваліфіковану робочу силу до початку розвитку промисловості та сприйняття ремісничої освіти як освіти для дітей нижчих прошарків населення, а тому незначущої як об'єкт історико-педагогічного аналізу.

Проведені дослідження показали, що в ході історичного розвитку реміснича освіта пройшла три стадії свого становлення. Так, у період рабовласництва ремісничі знання передавалися шляхом практичної трудової діяльності. У період феодалізму виникло таке явище, як учнівство, і з'явилися початки організованого навчання ремеслу у формі цехів або братчин. Зростання ж крупного машинного виробництва в епоху капіталізму зумовило створення професійно-технічних шкіл різного рівня й профілю при одночасному збереженні учнівства, де стали створюватися перші форми навчання ремеслу на основі професійно-педагогічних технологій того часу.

Історико-педагогічний аналіз довів, що виведення ремісничої освіти як галузі знань за межі соціального інституту освіти у період феодалізму (як в Україні, так і Західній Європі) можна визначити як **першу тенденцію** розвитку ремісничої освіти в Україні в найдавніші часи та період українського Відродження. **Другою тенденцією** можна вважати введення в цей час елементів ремісничої освіти у вигляді навчання рукоділля дівчаток.

Загалом, розвиток ремісничої освіти в Україні в досліджуваний період був зумовлений рядом чинників, серед яких, за аналізом архівних історичних документів та педагогічних надбань зазначених вчених, чітко виокремилися соціально-економічні, соціокультурні, нормативно-правові (загально-організаційні).

З точки зору хронології розвитку ремісничої освіти, виявлено та окреслено три етапи її еволюційного становлення в Україні у другій половині XIX – на початку XX століття: **стихійного розвитку** – 1861-1888 рр. (на цьому етапі ремісничі навчальні заклади створювалися під впливом регіональних потреб, на кошти місцевих громад чи земств; нормативно-правове поле діяльності таких навчальних закладів тільки починало оформлюватися); **нормативно-правового оформлення** – 1888-1905 рр. (у цей період ремісничі навчальні заклади значно зросли в кількісному відношенні; ускладнилася їх структура; з'явилися перші нормативні акти, що безпосередньо регулювали діяльність ремісничих навчальних закладів, відділивши їх від інших промислових чи технічних навчальних закладів); **громадської ініціативи** – 1905-1918 рр. (на цьому етапі значно виросла роль громадських організацій (спілок підприємців, купецьких зібрань, просвітницьких і благодійних товариств, громадських товариств соціального спрямування) у створенні й підтримці ремісничих навчальних закладів; відбувалося наростання ознак системності в розвитку ремісничої освіти в державі; проводилися з'їзди діячів у галузі ремісничої й технічної освіти, які регламентували зміст та специфіку діяльності ремісничих навчальних закладів).

Поступово ремісничі училища та школи ставали повноправними компонентами загальнодержавної системи професійно-технічної освіти й узгоджували свої відносини з іншими учасниками освітнього процесу.

Історико-архівні документи свідчать, що спеціалізація ремісничих навчальних закладів була регіонально залежною. Так, Південь України потребував ремісничих навчальних закладів видобувного і машинобудівного спрямування; Центр – машинобудівного; Правобережжя – сировинно-переробного. Це пояснювалося тим, що Південно-Західний край переважав у цукровиробництві, Південь – у видобуванні вугілля й будівництві залізниць, Лівобережжя – в машинобудуванні, переважно важкому. Фінансування ремісничих навчальних закладів здійснювалось на кошти доброчинників, земств, місцевих громад.

Слід зазначити, що реміснича освіта як структурний компонент загальної системи освіти в державі виконувала цілком визначену соціалізаційну й соціально-захисну функцію. Причому це стосувалося не лише соціального захисту в контексті ремесла як можливості зайняти певну соціальну нішу, отримувати певний рівень достатку і реалізовувати свій професійний статус.

Таким чином, історико-педагогічний аналіз ремісничої освіти показав, що її можна вважати рівноправною складовою серед інших видів освіти України і втілювати позитивний досвід її розвитку в сучасній розбудові професійно-технічної освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ніколаєва Т.М. Роль підприємців України в розвитку професійної освіти (остання третина ХІХ – початок ХХ ст.) / Т.М.Ніколаєва // Український історичний журнал. – №1. – 2005. – С.82-96.
2. К.Д.Ушинский. Избранные педагогические сочинения: В 2т. / Под ред. А.И.Пискунова (отв.ред.), Г.С.Костюка, Д.О.Лордкипанидзе, М.Ф.Шабаевой. – Т.2. – 438 с.
3. Сірополко С. Історія освіти в Україні. – К., Наукова думка, 2001. – 912 с.